LANDSFORENINGEN FOR
bygnings- og landskabskultur

FREDNINGSFORSLAG

FYNS KUNSTMUSEUM - ODENSE KOMMUNE

foto: Flemming Wedell

LANDSFORENINGEN FOR BYGNINGS- OG LANDSKABSKULTUR - BORGERGADE 111, 1300 KBH K - TLF. 70 22 12 99 - MAIL@BYOGLAND.DK - BYOGLAND.DK

Forslagsstiller:	Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur
Kommune:	Odense
Adresse	Jensbanegade 13, 5000 Odense C
Matrikel. nr.:	1281 af Odense Bys Grunde
BBR-nr.:	191606
Ejer:	Odense Kommune
Betegnelse:	Anden kommunal ejendom
Komplekstype:	Udstillingsbygning
Opførelsesår:	1884-85
Omfang:	Forhus m. tværbygning

FREDNINGSOMFANG

Forslaget til fredning omfatter forhuset og den direkte op til bagsiden af forhuset stødende, brede, men lavere tværbygning.

BYGNINGSBESKRIVELSE

Området:
Området, som komplekset ligger i, var tidligere et grænseområde mellem den middelalderlige bykerne og det tilstødende, åbne land, dog med kongeslottet og Kongens Have som en tætved liggende afgrænsning mod nord. Adskilt ved en gade ligger syd for komplekset det gamle og fredede Gråbrødre Kloster, og på det modsatte hjørne af Jernbanegade ligger Grand Hotel, avis-avis ligger en toetages skolebygning, og højere oppe ad Jernbanegade ligger først Katedralskolen og derefter Landsarkivet, opført da Jernbanegade var blevet forlænget nordpå gennem slotsparken. De to sidstnævnte ejendomme er fredede. Lidt længere nordpå og på østsiden af Jernbanegade som Kunstmuseet ligger Odense Teater, bygget i 1916. Forholdsvis traditionelle ældre beboelsesejendomme på begge sider af Jernbanegade ud til den sydlige side af Vindegade hører historisk med i bebyggelsen af denne del af byen.

Området er således kendetegnet ved varieret bebyggelse, hvor bygninger, der ikke tjente boligformål, dog har fælles præg af at være bygget mere eller mindre monumentalt og i en høj arkitektonisk kvalitet til de specifikke formål, som de enkelte bygninger skulle tjene.

Anlægget:
Komplekset ligger på en hjørnegrund, som det udfylder ret intensivt. Foran forhusets hovedfacade, der er trukket noget tilbage fra gadelinjen, er der dog en slags plads, hvor et jerngitter tidligere dannede grænse mellem det offentlige fortovsareal og museets eget areal. Arealet har omkring år 1900 haft en grøn og forhavelignende karakter. Nu er der et enkelt træ i fortovsarealet ud for bygningens sydgavl.

Bygningerne:
Hovedhusets facader
Med hovedfacade parallel med Jernbanegade ligger en bygning i fulde tre etager (ovenpå lav kælder og syldsten af rød granit) med lavt, helvalmet tag. Hovedfacaden er inddelt i 7 fag og gavlene i 2 fag. Bygningskroppen er rektangulær, men er i hovedfacaden forsynet med et i hele bygningens højde fremspringende midterparti over 3 fag.

Hovedfacaden er rigt dekoreret, men også gavlfacaderne er udformet dekorativt. Mest iøjnefaldende er midterpartiet med de fire, frie, korinthiske søjler, der går fra overkant af stueetagen op til under hovedgesimsen, hvor de bærer en trekantfronton. På selve facaden bag søjlerne og i samme plan i yderfagene ses pilastre af samme type som de frie søjler.

I det midterste fag på 1. sal er der en udgang til den tre fag brede balkon, hvis yderkant afgrænses af et smedejernsgitter af samme udformning som det i bygningens hovedtrappe.

I brystningsfelterne under stueetagens vinduer er der ensartede relieffer med roset- og grifmotiv, mens mæanderbort i relief smykker brystningsfelterne under vinduerne i 1. etages yderfag. I feltet ud for etageadskillelsen mellem stueetage og 1. sal ses på et smalt gesimsfremspring øverst det klassiske motiv: den løbende hund og derunder triglyffer, anbragt i flugt med søjle- og pilasterfundamenterne. I det ret brede felt mellem vinduerne på 1. og 2. sal sidder en sort-hvid frise i sgrafitto-teknik til alle tre sider, delt op for hvert fag, d.v.s. i 11 afsnit i alt med hver sit motiv vedr. "Oldtidens Liv og Kampe lige til Kristendommens Indførelse". Lige under hovedgesimsen er der nok en frise i relief, hvor motivet er putti (bevingede

smådrenge) og guirlander. Selve hovedgesimsen er udformet – fra nederst – med en tandsnitsfrise og en æggestavsfrise, hvorover sparenkopper bærer det udhængende tag. Sparenkopper bærer også tagudhænget på trekantfrontonen.

Denne krones af en zinkskulptur, der forestiller Pallas Athene, i den græske oldtid beskytterinde af kunst og videnskab. En ugle, klassisk symbol for visdom, står ved hendes det højre ben. Figurgruppen flankeres af små akroterier, også af zink.

Begge gavle er arkitektonisk udformet på helt samme måde som gadefacaden – fra øverst til nederst. Det betyder især, at billedfrisen på denne fortsætter om på gavlene, der herved får samme signalværdi som gadefacaden.

De fra etage til etage forskelligt udformede vinduespartier i alle de tre frie sider er alle udført af støbejern og malet mørkegrønne.

Det forholdsvis lave, helvalmede tag er udført i formcement ovenpå eternit. I tagryggen sidder to symmetrisk anbragte skorstene. De fremstår i blankt murværk med både krave og sokkel.

Hovedhusets Interiører

Adgang til bygningen sker ad den centralt placerede og med vanger forsynede granitstenstrappe på syv trin og på det klinkebelagte indgangsplateau gennem en låge i et gitter af smedejern og videre frem gennem den bagved liggende hovedindgang med fløjdøre med fyldninger af træ i den nederste tredjedel og fyldning med glas derover, beskyttet af støbejernsprosseværk.

Herfra træder man ind i hallen med mulighed for at gå videre til en af siderne, men også op til de øvre etager ad hovedtrappen. Fra hallen er der desuden nedgang til kælderen. Døråbningerne over indgangene til sidefløjene har stukkerede dørstykker i nyrenæssancestil. Over hovedindgangen er der på hallsiden et dørstykke, glat forneden og kraftigt profileret foroven. I hallens gulv er lagt gullige og sorte klinker i et klassisk, geometrisk mønster. Loftet er inddelt i flere ret smalle tøndehvælvede felter. En triglyf-frise løber under loftsgesimsen hele vejen rundt.

Hallens bagvægs udformning er inspireret af de romerske triumfbuer ved at have tre åbninger, af hvilke de to yderste er rektangulære, mens den midterste er gjort højere, ved at frn afsluttes opadtil med en rundbue. Fra denne portalagtige midteråbning går hovedtrappen op til 1. salen. På dette stykke er trappen en ligeløbstrappe. Den er lavet af sten og forsynet med håndliste af træ og balustre med spinkelt gitterværk imellem af smedejern – lig det på balkonen. Trappen fortsætter fra 1. salen som en toløbstrappe, som fra en mellemrepos samler sig som en ligeløbstrappe videre op til 2. sal. Det sidste stykke fra 2. sal til 3. sal er udført som toløbstrappe. Hallens triumfbuemotiv gentages både på 1. og 2. sal, ligesom trappeafsatsene her har samme slags lofter og mønstrede klinkegulve som hallen i stueetagen.

De enkelte udstillingsrum i stueetagen og på 1. sal fremtræder, hvad størrelsen angår, med en enkelt undtagelse, i oprindelig skikkelse, ligesom lofter og vægge er originale, således ses ingen sænkede lofter på disse etager. Nogle gulve er fornyede i 1970'erne, men ellers er der bevaret gamle gulve med brede planker med ferniseret overfladebehandling, som giver disse gulve en mørk lød.

På 2. sal, som tidligere var indrettet til kontorer, men efter nogle års udstillingsbrug atter bruges til mere praktiske formål som oplagring, er lofterne sænkede.

Dørstykker med mere enkel ornamentik end den i hallen ses over visse af dørene i sidefløjene. På 2. sal findes fløj- og enkeltdøre med fyldninger af træ, formentlig originale. Her er dørstykker også bevaret.

Farveholdningen på lofter og vægge er overalt – efter en nylig renovering – ganske lys.

Tværbygningens facader
Den kun lidt yngre tværbygning, der i grundareal er dobbelt så stort som hovedhuset, underordner sig dog dette ved at være en anelse smallere. Tværbygningen er på to etager med ret fladt tag og med afrunding af de frie hjørner, som tillige er trukket lidt tilbage fra facaderne i øvrigt.

Arkitektonisk er tilbygningen tilpasset hovedhuset, og det i allerhøjeste grad, idet den er tildelt samme udtryk, som hovedhuset har. Dette gælder 100 % for stueetagens vedkommende, også hvad vinduer angår, mens 1. salen, der er noget lavere end den i hovedhuset, er mere behersket i udtrykket med glatte murpiller mellem vinduesfagene, hvis indfatning består af smalle pilastre – i stil med dem på hovedhusets 1. sal. Dog fremtræder vinduesåbningerne i tilbygningens 1. sal blændede på nær vinduerne i hjørnefagene. Tilblændingen skyldes hensynet til udstillingerne i de bagved liggende rum. Desuden er hovedgesimsen simpelt udført: glat og uden dekorative elementer.

Tværbygningens Interiører
Tværbygningens stueetage ligger lidt lavere i forhold til den i hovedhuset, hvorfor der som adgangsforbindelse mellem disse to etager er en mindre, midterplaceret trappe med døråbning med fløjdøre med fyldninger.

Tværbygningen består af seks rum på hver etage, fordelt på et stort og gennem begge etager gående rum, kaldet Skulptursalen, placeret midt i bygningen, og på fem mindre rum af varierende størrelse langs med facaderne, ligeledes beregnet til udstillingsformål.

Den rektangulære, store og høje Skulptursal har gulv, belagt med små, kvadratiske klinker. Gulvet er overvejende med klinker i sandstensfarve, men langs med siderne ligger der klinker i teglstensrødt og hvidt i smalle striber i et zig-zag-mønster.

De glatte vægge prydes foroven af en pilasteragtig frise, stående på en profileret gesims og under en kraftigere, profileret gesims (hovedgesims). Midt i endevæggen mod hovedhuset er der også i 1. sals højde en døråbning med fløjdøre med fyldninger, hvorfra man kan træde ud på en lille balkon med gitter. Dørpartiet på 1. sal er Ind mod Skulptursalen forsynet med en trekantfronton, støttet af konsoller i bedste klassicistiske stil.
Loftet er tøndehvælvet i længderetningen. Nederst er der en række af mindre kassetter og derover en række af større kassetter, mens den øverste del af loftet består, der tillader indfald af dagslys oppe fra ryttere i taget.

Rummet bag Skulptursalen, som man kommer op til fra salen ad en lille trappe, har også klinkebelagt gulv, men her med overvejende teglstensrøde klinker, som langs siderne "brydes" af to striber med hvide klinker, den inderste med fortanding.

I dette rum som i rummene langs med Skulpturhallens langsider er der lofter med bjælker, malet hvide som loftsfladerne.

Konstruktion:
Både forhus og tværbygning er grundmurede.

Overflader:
Begge bygningers facader fremtræder pudsede fra sokkel til gesims. I kælderetage og stueetage er pudsningen refendfuget. De tunge elementer i bygninger er holdt i en brunrød tone, mens de lette elementer er sandstensfarvede. Friser og tomme flader er holdt hvide.

VEDLIGEHOLDELSESTILSTAND

Komplekset har løbende været godt vedligeholdt og også i de senere år (1993 og 1996-98) været underkastet en gennemgribende istandsættelse. Der er således ikke skader eller forfald af betydning på tag eller fag, ligesom det indre forefindes i fysisk god stand.

BYGNINGSHISTORIE

Forhuset
I årene 1883-85 opførtes på en ledig hjørnegrund en stor, treetages bygning med hovedfacade ud mod Jernbanegade, d.v.s. med gavle mod hhv. nord og syd, som Odense Bys første bygning opført specielt til museumsformål, hvad også fremgik af en inskription på latin på båndet under trekantfrontonen: MUSEUM CIVITATIS OTHINIENSIS (efter 1989 ændret til: FYNS KUNSTMUSEUM). Her må det – i den kulturhistoriske sandheds interesse – skydes ind, at bygningen fra begyndelsen skulle rumme vidt forskellige museale samlinger: nordiske oldsager, genstande fra Danmarks kulturhistorie, antikke mønter, gipsafstøbninger af antikke hovedværker, en naturhistorisk samling og endelig danske kunstværker. Først fra 1989 tjente bygningen alene som kunstmuseum.

Bygningen blev indviet den 19. april 1885, men over hovedindgangen er i romertal anført året 1884.

Tegningerne til det ny museum skyldtes den lokale murermester Anders Frederik Andersen (1822-96) og dennes søn Frederik Emil Andersen (1858-1937), der var uddannet murer, men blev betegnet som arkitekt. Denne leverede i marts 1882 en tegning af det ydre, som også i det store hele blev det endelige resultat, men man mener dog, at arkitekt Emil Schwanenflügel, som havde slået sig ned i Odense i 1876 med egen tegnestue og i sommeren 1883 blev inddraget i museumsplanerne med titel af "assistent", har haft mere end en hånd med i spillet.

Bygningens ydre er til i dag ikke ændret. Den nuværende farvesætning, der kom til i 1997 efter nogle få års helt misforståede farvesætning, synes udført med største respekt for den originale farvesætning.

I det indre er den største forandring i tidens løb den, at en skillevæg i et rum på 1. sal - ved bagsiden i bygningens sydlige ende - er blevet fjernet. I forhallen er der lavet publikumsrettede faciliteter, som ikke griber ind i rummets struktur. Derimod er kælderen blevet moderniseret hen ad vejen med tidssvarende, sanitære installationer, garderobe m.m. Endelig må det nævnes, at 2. salen, der fra begyndelsen var blevet brugt til administrative formål, i 1997 blev ændret funktionelt til udstillinger.

Al lyssætning i bygningen er fra restaureringen i 1997.

Som denne bygning blev bygget og stadig står, er den en meget fornem repræsentant for den klassicistiske stilart i en lidt fri, historicistisk bearbejdning.

Tværbygningen
For at skaffe mere plads til samlingerne blev der allerede i 1896-98 tilføjet det solitære forhus en meget rummelig tværbygning på dets bagside. Tværbygningen blev på to etager, selv om tre etager var ønsket., men pengene slog ikke til.

Det må her bemærkes, at behov for mere plads var erkendt fra første begyndelse, som det ses af Fr. E. Andersens skitse fra 1882, hvor der er markeret to sidefløje ved hovedhusets bagside.

I facadeudtrykket gentog den ny tværbygning fra forhuset den refend-fugede sokkel og stueetage samt etagebåndene, ligesom vinduespartierne i stueetagen fik samme udseende som dem i forhusets stueetage.

Tværbygningen blev udformet som fløjbyggeri omkring en stor ovenlyssal (180 m2) med tøndehvælvet loft, beregnet på samlingen af originalmodeller og gipsafstøbninger, hvorfor rummet blev kaldt ”Skulptursalen”, fra ca. 1948 dog anvendt til særudstillinger.

Arkitekten bag denne udvidelse var arkitekten Niels Jacobsen (1865-1935), der havde fået tegnestue i Odense i 1893 og bl.a. i 1896-97 stod for opførelsen af det skråt overfor liggende Grand Hotel.

Forbilleder
Som forbillede for Odense Museum/Fyns Kunstmuseum brugte – iflg. kunsthistorikeren Anne Christiansen – den mest aktive person i museumsprojektet, apoteker Gustav Lotze, det klassicistiske Erichsens Palæ i København, men der er også ældre museumsbyggeri i udlandet, som den berejste Lotze kan have skelet til: National Gallery i London (1834-48) og Alte Nationalgalerie i Berlin (1866-76).

Lignende anlæg:
Herom gælder, at museumsbygningen ikke har nogen parallel indenfor landets grænser, hvis vi ser på, hvad der er opført af museumsbygninger i samme periode, altså i sidste halvdel af 1800-tallet. Kunstmuseerne i Aarhus og Aalborg, opført før 1880’erne, og Statens Museum for Kunst, opført efter 1880’erne, fremtræder alle i en anderledes arkitektur, så sammenligning mellem dem og museet i Odense kan nok foretages, men ligheder er der ikke så meget af. Bygningen i Odense er unik ved en enestående kombination af arkitektoniske og dekorative virkemidler, af hvilke sgrafitto-frisen sandsynligvis i princippet er inspireret af Sonnes frise på Thorvaldsens Museum, men udført i en anden teknik og med historiske motiver.

Arkitekter:
Vedr. forhus:
Murermester A. F. Andersen, Odense (ca. 1822-1896).
Murermester og arkitekt Fr. E. Andersen, Odense (søn af ovennævnte 1855-1937).
Arkitekt Emil Schwanenflügel (1847-1921), egen tegnestue i Odense og lærer ved Odense Tekniske Skole fra 1883.

Vedr. tværbygning:
Arkitekt Niels Jacobsen, Odense (1865-1935)

Andre værker af arkitekterne:
Emil Schwanenflügel:
Klædefabrik, Nedergade 42-44, Odense (1876-79)
Teknisk Skole, Rudkøbing (1878, udvidet 1891)
Ombygning af klædefabrik i Frue Kirkestræde til Odense Tekniske Skole (1878-79)
Hovedbygning til Hesbjerg ved Odense (1880-81)
Ristinge Kapel, Langeland (1880-81)
Foreningsbygning for Fyens Stifts Læseforening, Odense (1883)
Kædeby Kapel, Langeland (l885)
Odense Museum, Jernbanegade 13, (1885, assistance for murermester Frederik E. Andersen)
Bygning til Industriudstillingen i Odense (1885, nedrevet)
Marstal Kommuneskole (1886, nu postcentral, Hjemmeplejekontor og borgerbutik)
Tranderup Skole, Ærø (1886-87)
Nyborg Kommunale Realskole (1887-88, 1. præmie)
Ærøskøbing Borger- og Realskole (1888-89)
Skovby Skole, Ærø (1889)
Epidemi- og karantænehus, Kerteminde (1890)
Filialkirke, Hasmark, Nordfyn (1892)
Tekniske Skoler i Nyborg (1894), Ærøskøbing (1894) og Kerteminde (1895)
Odense Folketeater (1894-95)
Svendborg Teater (1897)
Odd Fellowloger i Rudkøbing (1897), Ringkøbing (1897) og Svendborg (1898)
Odense Tekniske Skole (1897-98, 2. præmie, ikke realiseret)
Nyborg Borgerskole (1898, 1. præmie)
Hotel Nyborg Strand (1898-99, senere udvidet)
Vandtårn, Nyborg (1898-99, fredet)
Diakon- og epileptikerhjem, Nyborg (l898-99)
Pavillon i lystanlæg Frederiksminde, Præstø, med foreningslokaler, hotel, restauration og teatersal (1900)
Frederik VII's Stiftelse, Vandværksvej 9, Odense (1903)
Hovedsæde for Kreditforeningen af Grundejere i Fyens Stift, Slotsgade 14/Store Gråbrødrestræde, Odense (1903, 1937 solgt til Grand Hotel)

Desuden adskillige villaer, f.eks. Kronprinsensgade 21, Odense (1877), samme nr. 15 (1880), ombygning af det gl. krudthus på Stjerneskansen, Nyborg. til privatbeboelse (1899) samt af konsul Birches villa ved Nyborg Lystbådehavn.

Niels Jacobsen:
Grand Hotel, Jernbanegade 18 (1896-97, udvidet 1911 af Jacobsen)
Telefoncentral, Jernbanegade 16 (1897)
Udvidelse af Fyns Kunstmuseum, Jernbanegade 13 (1897-98)
Odense Tekniske Skole, Hunderupvej 15 (1898, 1921)
Fyens Forsamlingshus, Kongensgade 64-68 (1900, 1910)
Handelsbanken, Vestergade 12-14 (1900, delvis bevaret)
Ansgars Kirke (1902)
Restaurering af Sankt Hans Præstegård (1906)
Fyns Tidendes bygning, Fisketorvet (1907)
Elektrici-tetsværket, Klosterbakken (den oprindelige del 1908)
Højskoleforeningens bygning, Slotsvænget (1909)
Gråbrødreplads 6-7 (1910-11)
Odense Vinkompagni, Klostervej 5-13 (1911-12, 1917)
Odense Teater, Jernbanegade 21 (1913-14)
P.C. Rasmussens Varehus, Vestergade 16 (1914)
Bispegården, Klaregade 17 (1916)
Det Borgerlige Byggeselskab, Kræmmermarken (1917)
Stiftelsen Eilschous Boliger, Lahnsgade (1919-20)
Odense Domhus, Albanigade 28 (1919-21)
Udvidelsen af Sygehuset for Odense Amt og By (1926-28);
H.C. Andersens Museum (1929-30)
Endvidere villaer og ejendomme for private og virksomheder.

Andetsteds:
Ommel Kirke, Ærø (1892-94)
Kapel, Glorups Have (kridtsten, 1898)
Skt. Jørgens Kirke ved Aabenraa (1903-04)
Nordslesvigske Folkebank, Aabenraa (1911-12)
Tårn på Marstal Kirke (1920)

Billedkunstnerne bag den kunstneriske udsmykning:
De skulpturelle værker på forhusets fronton skyldes billedhuggeren Aksel Hansen, f. 1853 i Odense, d. 1933). Oprindeligt var der yderligere fire skulpturer af Aksel Hansen anbragt på sokkelfremspring, flankerende hovedindgangspartiet. De blev fjernet i 1955 og er nu på magasin.

Billedfrisen er udført – efter forlæg ved den københavnske billedhugger og designer Christian Carl Peters (1822-99) – i sgrafitto af dekorationsmaler August Behrends (1821-1904), virksom i Odense fra 1848.

Andre værker af Aksel Hansen:

Ecco (statue, 1888, bronze i Kongens Have og i Fyns Kunstmuseum)
Hans Tausen-monument, Birkende (1894)
Christian 9. (rytterstatue, 1912, Kongens Have, Odense, model i Fyns Kunstmuseum)
Ambrosius (foran Marmorkirken, Kbh.).

Lignende arbejde af Chr. Carl Peters:
"Landlige sysler eller husdyrene i deres forbindelse med landbruget" (relieffrise i Landbohøjskolens forhal, 1858).

KILDER

Anne Christiansen: Fyns Kunstmuseum, udg. af Odense Bys Museer 2011.

www.kulturarv.dk/kid.

Alle nutidige fotos af bygningen - ude som inde - er taget af fotograf Flemming Wedell, Odense.

Kontaktpersoner:
Som ejer: Odense Kommune v/Ellen Drost, afdelingschef for Byplanafdelingen, Nørregade 36, postbox 710, 5100 Odense C. Mail: drost@odense.dk. Tlf.: 40 36 14 60.

Som lokal interessent: Byforeningen for Odense v/Lis Andreasen, Læssøegade 13, 3. th., 5000 Odense C.

PLANBESTEMMELSER/KOMMUNEATLAS

Odense Kommunes Temalokalplan 0-786 Skilte & Facader - gælder for området.

I formålsparagraffen står bl.a.:
'Lokalplanen skal sikre, at facadeændringer på eksisterende bygninger sker i overensstemmelse med bygningens oprindelige arkitektur på tidspunktet for opførelse eller i harmoni med bygningens stilart.'
Jernbanegade er kategoriseret som 'strøg med aktive facader'.

Kommuneatlas Odense I – Bevaringsværdige sammenhænge 1996

Her er bygningen markeret sammen med en lang række offetlige bygningerne under afsnittet om 'dominerende træk', side 14-16.

Kommuneatlas Odense II – Bevaringsværdige bygninger 1997

Her er bygningen nævnt sammen med betydningsfulde arkitekter, herunder Niels Johannes Emil Schwanenflügel, side 12-13.

Det er også her, Kunstmuseet er udpeget som bevaringsværdigt.

MILJØMÆSSIG VÆRDI

Kompleksets miljømæssige værdi knytter sig til dets iøjnefaldende beliggenhed i en nyere del af Odense by, som det blev en kraftig og flot markør af, hvortil kommer den omstændighed, at bygningerne – som et af de første eksempler på det i Odense – ikke blev bygget i flugt med gadelinjen, men trukket tilbage på grunden, hvorved hovedhuset kommer endnu mere til sin ret.

KULTURHISTORISK VÆRDI

Museumskompleksets kulturhistoriske værdi beror i første række på, at det er et efter danske forhold unikt eksempel på den historicistiske arkitektur sidst i 1800-tallet. Bygningens funktion afspejler sig både i det ydre ved forskellige kunstneriske virkemidler, men også ved de imponerende udstillingslokaler, der er bevaret i det indre: sådan skulle et kunst-med videre-museum se ud på den tid, og sådan kan det stadig opleves. Det var i al fald den odensianske kulturelites bud på sådan et museum, der dermed også har betydning som et imponerende fysisk udtryk for en provinsbys kulturelle ambitioner i sidste halvdel af 1800-tallet – med økonomisk støtte fra både privat og offentlig side og med det ædle formål for øje at danne og oplyse byens borgere gennem blandt andet billedkunst.

ARKITEKTONISK VÆRDI

Forhuset og den veltilpassede tværbygning udgør en helhed i samme arkitektoniske holdning, præget af den historicistiske tilgang, som var fremherskende i tiden, samtidig med at klassicistiske idealer vedr. symmetri og formsprog i høj grad kan aflæses af bygningerne, som på den måde forener konservativt tankegods med en ny tids arkitektoniske smag.

Klassisk er ikke mindst det tempelfrontinspirerede og let fremspringende midterparti med fire korintiske søjler i stor orden, flankerende midterfaget og spændende over to etager fra 1. sal af.

Af særlig værdifuld betydning er de dekorative elementer på hovedhusets facade og gavle, som meget effektfuldt signalerer, at her ligger en bygning, hvis formål er at formidle kulturhistorie, både den antikke og den nære. Det drejer som om den skulpturelle udsmykning på tempelfrontonens top med Athene (kunstens gudinde) i centrum, men især også om den malede billedfrise (sort-hvid sgrafitto) imellem 1. og 2. sal, ligesom den renæssancereferende putti- og guirlandefrise under hovedgesimsen er virkningsfuld.

Alene den omstændighed, at der er billedfriser (uanset indhold), er et dristigt arkitektonisk virkemiddel, som i Danmark på den tid kun kendtes fra Thorvaldsens Museum.

BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER

I det ydre udgøres de bærende fredningsværdier af den symmetriske opbygning af facaderne og af den fine klassicistisk inspirerede, tempelagtige front med søjler og pilastre som hovedelementer. Hertil kommer de dekorative elementer i form af den skulpturelle udsmykning på trekantfrontonen og de to gennemgående friser af forskellig symbolsk karaktér, dels billedfrisen i sgrafitto, dels frisen med putti- og guirlander i relief.

Endelig har de originale støbejernsvinduerne og hovedindgangspartiet med trappe og fløjdøre stor fredningsværdi.

I det indre knytter de bærende fredningsværdier sig generelt til de stort set intakte planløsninger på alle etager og den deraf afledte mulighed for oplevelse af autentiske rammer for museumsudstillinger, sådan som de ansås for værende ideelle sidst i 1800-årene.

Af rum i hovedhuset udmærker sig i særlig grad hallen og trappeafsatsene derover på 1. og 2. sal derved, at de har gulv, vægge og loft præget af ægte, historicistisk ånd, herunder ikke mindst den imposante triumfbuelignende bagvæg med rundbuede portaler midt i.

Bærende fredningsværdi må også tillægges hovedtrappen – lige fra stueetage til 2. sal – grundet den pompøse udformning og dens smedejernsudsmykning.

I tværbygningen knytter de bærende fredningsværdier sig til Skulptursalen som et velbevaret og fornemt eksempel fra historicistisk tid på, hvordan en museumssamling af statuer o.lgn. kunne tildeles passende og værdige rammer, lige fra det solide, men fint udførte klinkestengulv og til det tøndehvælvede loft med tagryttere.

ANBEFALINGER

Det anbefales, at taget, der i dag består af formcement ovenpå eternit, når en fornyelse af det bliver nødvendig, genskabes med det originale materiale, som efter alt at dømme var skifer.

Da Fyns Kunstmuseum som sådan nu er en saga blot, kunne man overveje at genskabe den oprindelige, latinske inskription umiddelbart under frontonen.

Endvidere anbefales, at den oprindelige, skulpturelle udsmykning i form af fire allegoriske statuer af zink ved hovedindgangspartiet kommer tilbage på deres pladser.

Det anbefales, at hvis pladsen foran skal bearbejdes eller ændres, at det markeres i belægningen, hvor det oprindelige fortov forløb.

Hvad det indre angår, tilrådes, at rummenes vægge igen får farver, som man kender dem fra den tid, hvor bygningen blev til. I en periode i nyeste tid havde man faktisk ramt en oprindelig farveholdning meget godt. (Den oprindelige bemaling af væggene er der desværre ikke bevaret spor af).

TEGNINGER OG KORT

Museumsbygningen ses her på lavt målebordsblad, hvor det tydeligt fremgår, at den er placeret mellem byens hovedpladser, andre monomentale bygninger og Kongens Have med to små søer, der ses nord for teateret.

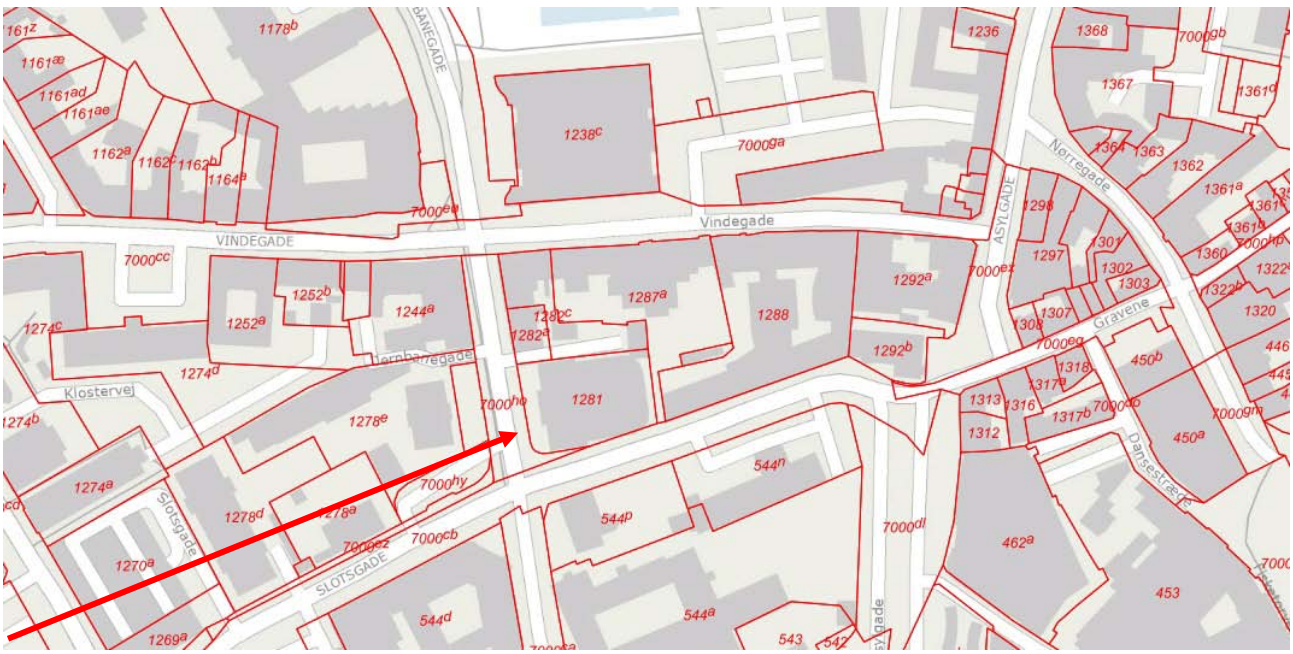

Foran museumsbygningen er der en lille plads på matriklen, nu flisebelagt og ”indlemmet” i fortovsarealet. Museet har matrikel nr. 1281.

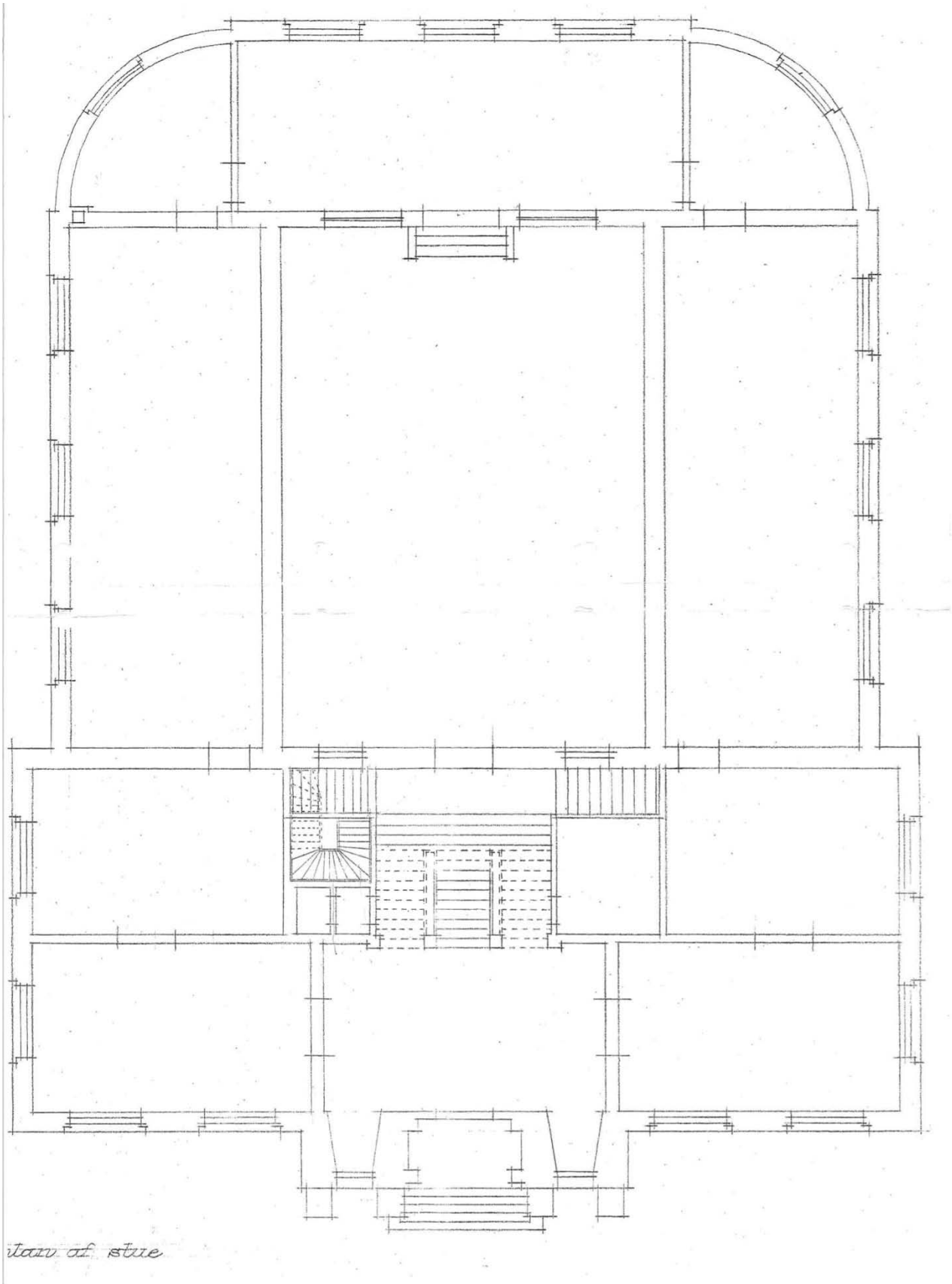

Plantegning af stueetagen. Rumfordelingen er tilsvarende på de andre etager. Nord er til venstre.

BILLEDEDOKUMENTATION

Hovedfacaden med forpladsen mod Jernbanegade.

Gavlen mod nord.

Tværbygningens facade mod nord.

Tværbygningens facade mod øst. Bemærk de afrundede og let tilbagetrukne hjørner.

Parti fra hallen med den triumbueagtige bagvæg med bl.a. trappeopgang til de øvrige etager.

Hovedtrappen er af særdeles høj kvalitet i hele sit løb. Trappen har et rigt udsmykket, filigranagtigt balustradeværk i smedejern..

Skulptursalen i tværbygningen, set fra bagsiden i forhuset.

Kig ind i Skulptursalen fra bagerste udstillingslokale.

Bagerste udstillingslokale med klinkegulv.

Udstillingslokale på 1. sal i tværbygningen.

Udstillingslokale på stueetagen i tværbygningen. Bemærk bjælkeloftet.

Udstillingslokale i hovedbygningens stueetage. Vinduerne vender mod Jernbanegade.

Tagværket over tværbygningens skulptursal.

Tagværket over hovedbygningen.

HISTORISKE FOTOS

Foto fra ca. 1890 – fra før tværbygningens opførelse i 1896-98. Ung træbeplantning – også foran museet.

Bygningen i starten af 1900-tallet, hvor tværbygningen er føjet til, og hvor arealet foran bygningerne havde karakter af forhave.

Billeder fra Odense Bys Museer.

Billeder fra Odense Bys Museer, læg mærke til Skulptursalen med skulpturer i (nederst til venstre).

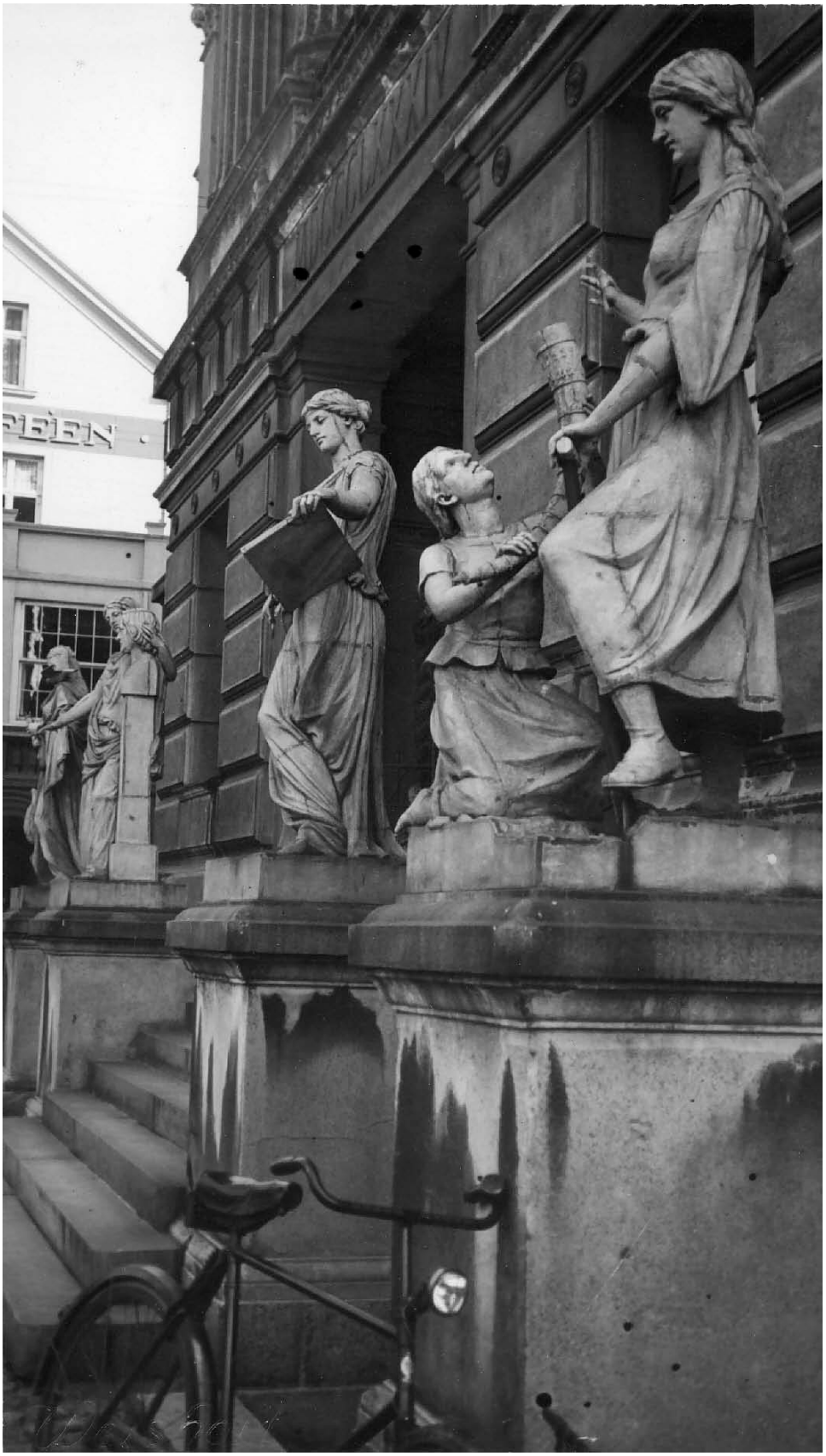

De fire allegoriske skulpturer af zink, der stod ved siden af hovedindgangen indtil 1955.

LIGNENDE ANLÆG

Alte Nationalgalerie i Berlin, indviet 1876 efter tegninger i klassicistisk stil ved Friedrich August Stüler.

National Gallery i London. Tegnet i ren klassicisme af William Wilkins I 1830'erne.

Erichsens Palæ fra 1797-99 i Holmensgade ved Kgs. Nytorv, København. Iflg. kunsthistorikeren Anne Christiansen er det Odense-borgeren og mæcenen, apoteker Lotzes forbillede for den nye museumsbygning, der blev bygget i Jernbanegade i 1884-85.
Foto: Nanna Uhrbrand, oktober 2018.